

ВНІЗ «ДНІПРОВСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
Кафедра права та психології

СОСНИЦЬКА ТЕТЯНА ІВАНІВНА

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ САМООЦІНКИ У МОЛОДШИХ
ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ З НЕБЛАГОДІЙНИХ СІМЕЙ

Спеціальність: 053 « психологія »
(код) (назва спеціальності)

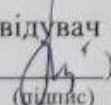
Освітня програма Психологія
(назва)

Робота на здобуття освітнього ступеня « бакалавр »

Науковий керівник:
Спіріна Ірина Дмитрівна,
доктор медичних наук, професор

РЕКОМЕНДОВАНО ДО
ЗАХИСТУ

Протокол № 11
засідання кафедри _____
від 5.06 _____ 2023р.

Завідувач кафедри
() _____
(ПІБ) (ПІБ)

Дніпро, 2023

Вищий навчальний приватний заклад
«Дніпровський гуманітарний університет»

Кафедра психології
Освітньо-кваліфікаційний рівень бакалавр
Напрямок підготовки психологія 053

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри психології
Людмила Пріснякова
«20» червня 2023 року

ЗАВДАННЯ
НА ОСВІТНЬО-КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧУ ВИЩОЇ ОСВИТИ

1. Тема роботи: «Особливості формування самооцінки у молодших здобувачів освіти з неблагодійних сімей».

Науковий керівник роботи: Доктор медичних наук, професор кафедри Спіріна Ірина Дмитрівна.

Затверджені наказом вищого навчального закладу від «25» жовтня 2022 року № 4

2. Строк подання студентом роботи: 19.06.2023

3. Вихідні дані до роботи: література з проблеми досліджень; методи психологічних досліджень: метод самооцінки Дембо-Рубінштейна; диференційно-діагностичний опитувальник Кейсі.

4. Зміст роботи (перелік питань, які потрібно розробити): вступ, 4 розділи, висновки до розділів, загальні висновки, список використаних літературних джерел.

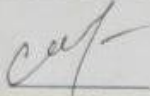
5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових схем, діаграм та ін.): ілюстрована таблицями та рисунками; за результатами досліджень.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломного проекту (роботи)	Строк виконання етапів проекту (роботи)	Примітка
1.	Вступ. Опрацювання та реферування літератури з теми дослідження. Визначення об'єкта і предмета дослідження. Формулювання мети, завдання досліджень.	Грудень 2022р.	виконано
2.	І Розділ. Визначення, види. Висвітлення аналізованої проблеми в дослідженнях вітчизняних та закордонних дослідників.	Лютий 2023р.	виконано

3.	II Розділ Емпіричне дослідження. Математична обробка результатів психодіагностики. Виявлення тенденцій та закономірностей	Березень 2023р.	виконано
4.	Робота в цілому Висновки. Практичні рекомендації Оформлення. Подання остаточного варіанта на кафедру для перевірки на академічну доброчесність	Квітень 2023р.	виконано

Здобувач вищої освіти

Керівник роботи доктор медичних наук професор

Ірина СПІРИНА

АНОТАЦІЯ

Сосницька Т. І. Особливості самооцінки у дітей молодшого шкільного віку у неблагополучних сім'ях / Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеню «бакалавр» за спеціальністю 053 Психологія (освітня професійна програма «Психологія»). ВВПЗ ДГУ, Дніпро, 2023.

Актуальність теми. Нині у більшості випадків вихованням, спілкуванням займається мати, батько ж - "за інтересами, за настроєм". Психолого-педагогічна робота з батьками – складний напрямок. Не всі батьки володіють психологічною наукою, тому вихованням займаються, як можуть, інші звертаються по допомогу до наукової літератури. Деякі батьки впевнені у своїй компетентності, звинувачують у разі труднощів освітню організацію, суспільство. Але це далеко не так, очевидно, що правильне виховання залежатиме від взаємодії союзу сім'ї, освітньої організації та соціокультурного середовища. Однак істотну роль у вихованні може надати і братсько-сестринські стосунки. Значимість сиблінгових стосунків у формуванні досвіду сімейних стосунків у молодших школярів є необхідною умовою в розвитку характеру спілкування з оточуючими в учнівському колективі, вплив сиблінгового спілкування на соціальну позицію молодших школярів, вибір міжособистісних стосунків особистості в групі.

Водночас, досвід сімейних стосунків веде за собою індивідуально-особистісний розвиток молодших школярів. А слабкість сімейних стосунків і сиблінгового спілкування негативно позначається на формуванні особистості молодшого школяра, посилює негативний вплив соціокультурного середовища.

Стан наукової розробки. Аналізуючи дослідження Є.В. Черноствітова, Н.Г. Алексєєва, Л. І. Божович, А. І. Ліпкіної, було виявлено, що центральною характеристикою будь-якої особистості є «Я-Концепція». «Я-Концепцію» досліджував І. П. Шахов, і визначив як відносно стійку й усвідомлену систему уявлень особистості про себе, на основі якої людина будує ставлення до себе і свою взаємодію з іншими людьми. Складовою і невід'ємною частиною «Я-

Концепції» є самооцінка. Самооцінку у психології визначають як оцінку особистістю самої себе, своєї зовнішності, місця серед інших людей, своїх якостей і можливостей. Самооцінка є системоутворюючим ядром індивідуальності особистості, яка багато в чому визначає життєві позиції людини, рівень її домагань, всю систему оцінок. Самооцінка впливає на формування стилю поведінки і життєдіяльність людини. Іншими словами, самооцінка багато в чому обумовлює динаміку і спрямованість розвитку суб'єкта.

Активно сприяючи індивідуально-особистісному розвитку молодших школярів, сімейні стосунки досягають рівня індивідуально-особистісного розвитку молодших школярів, особистісного розвитку молодших школярів, набутих у ході сімейних і сиблінгових стосунків. Розвиток позитивно впливає на виховні цілі та завдання в сім'ї. Формування і розвиток особистості молодшого школяра проявляється в його спілкуванні з оточуючими його людьми. Важливим для становлення характеру дитини є стиль взаємодії батьків один з одним, а також спосіб поводження дорослих із самою дитиною, різне ставлення дорослих із самою дитиною, різне ставлення сиблінгів один до одного, різне сімейне ставлення, різне коло спілкування з однолітками і дорослими.

Метою цієї роботи є характеристика особливостей формування самооцінки у дітей молодшого шкільного віку у неблагополучних сім'ях, вивчення технологій соціально-педагогічної підтримки розвитку молодших школярів із неблагополучної сім'ї, а також дослідження особливостей самооцінки у підлітків у дітей молодшого шкільного віку у неблагополучних сім'ях.

Об'єкт роботи - молодші школяри у неблагополучних сім'ях.

Предмет роботи – вивчення особливостей самооцінки молодших школярів у неблагополучних сім'ях.

З мети роботи можна визначити **основні завдання дослідження:**

- Визначити особливості формування особистості дітей молодшого шкільного віку у сім'ї;
- Охарактеризувати особливості самооцінки дітей молодшого шкільного віку;
- Вивчити особливості виховання дітей молодшого шкільного віку у неблагополучних сім'ях;
- Охарактеризувати проблеми дітей молодшого шкільного віку з неблагополучної сім'ї;
- Визначити способи соціально-педагогічної підтримки молодших школярів, які виховуються в неблагополучній сім'ї;
- Дослідити особливості самооцінки у підлітків у дітей молодшого шкільного віку у неблагополучних сім'ях.

Методи дослідження: У роботі в процесі дослідження використовувалися психодіагностичні методи - методи тестування.

- 1) метод самооцінки Дембо-Рубінштейна
- 2) диференційно-діагностичний опитувальник Кейсі.

Практичне значення одержаних результатів: Дослідження проводилося серед молодших школярів школи №23 м. Київ. Відповідно до цілей і завдань дослідження було проведено експериментальне дослідження самооцінки молодших школярів із неблагополучних сімей. Надалі ці дані можуть використовуватись для подальшого дослідження самооцінки молодших школярів у неблагополучних сім'ях.

Структура роботи: дипломна робота складається зі вступу, чотирьох розділів (три теоретичних і один практичний), висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (42 джерел), 1 таблиці, 3 рисунків та 2 додатків та написана на 72 сторінках основного тексту.

ABSTRACT

Sosnytska T. I. Peculiarities of self-esteem in children of primary school age in dysfunctional families / Qualification work for obtaining a bachelor's degree in specialty 053 Psychology (professional educational program "Psychology"). VNPZ DSU, Dnipro, 2023.

Relevance of the topic: Nowadays, in most cases, the mother is engaged in education and communication, while the father is "according to interests, according to mood." Psychological and pedagogical work with parents is a complex direction. Not all parents possess psychological science, so they deal with education as best they can, others turn to scientific literature for help. Some parents are confident in their competence and blame the educational organization and society in case of difficulties. But this is far from the case, it is obvious that proper upbringing will depend on the interaction of the family union, educational organization and socio-cultural environment. However, brother-sister relations can also play a significant role in upbringing. The significance of sibling relationships in forming the experience of family relationships in younger schoolchildren is a necessary condition in the development of the character of communication with others in the student body, the influence of sibling communication on the social position of younger schoolchildren, the choice of interpersonal relationships of the individual in the group.

At the same time, the experience of family relationships leads to the individual and personal development of younger schoolchildren. And the weakness of family relations and sibling communication has a negative effect on the formation of the personality of a younger schoolboy, and increases the negative influence of the socio-cultural environment.

The purpose of this work is to characterize the peculiarities of the formation of self-esteem in children of primary school age in disadvantaged families, to study the technologies of socio-pedagogical support for the development of younger

schoolchildren from disadvantaged families, as well as to study the peculiarities of self-esteem in teenagers in children of primary school age in disadvantaged families.

The object of the work is younger schoolchildren from disadvantaged families.

The subject of the work is the study of the peculiarities of self-esteem of younger schoolchildren in dysfunctional families.

The main tasks of the research can be determined from the purpose of the work:

- Determine the peculiarities of the formation of the personality of children of primary school age in the family;
- To characterize the features of self-esteem of children of primary school age;
- To study the peculiarities of raising children of primary school age in disadvantaged families;
- To characterize the problems of children of primary school age from a dysfunctional family;
- Determine methods of socio-pedagogical support of younger schoolchildren who are brought up in a dysfunctional family;
- To investigate the peculiarities of self-esteem in teenagers in children of primary school age in disadvantaged families.

Research methods: Psychodiagnostic methods - testing methods were used in the work during the research.

- 1) Dembo-Rubinstein self-assessment method
- 2) Casey's differential diagnostic questionnaire.

Practical significance of the obtained results: The study was conducted among the younger students of school. In accordance with the goals and objectives of the research, an experimental study of self-esteem of younger schoolchildren from

disadvantaged families was conducted. In the future, these data can be used for further research on the self-esteem of younger schoolchildren in dysfunctional families.

The structure of the work: the thesis consists of an introduction, four chapters (three theoretical and one practical), conclusions to the chapters, general conclusions, a list of used sources (42 sources), 1 table, 3 figures and 2 appendices and is written on 72 pages of the main text.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ САМООЦІНКИ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ У НЕБЛАГОПОЛУЧНИХ СІМ'ЯХ	5
1.1 Формування особистості дітей молодшого шкільного віку у сім'ї.....	5
1.2 Особливості самооцінки дітей молодшого шкільного віку	10
1.3 Виховання дітей молодшого шкільного віку у неблагополучних сім'ях	14
Висновки до розділу 1	19
РОЗДІЛ 2. ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ РОЗВИТКУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ІЗ НЕБЛАГОПОЛУЧНОЇ СІМ'Ї	20
2.1 Проблеми дітей молодшого шкільного віку з неблагополучної сім'ї	20
2.2 Способи соціально-педагогічної підтримки молодших школярів, які виховуються в неблагополучній сім'ї	28
Висновки до розділу 2	36
РОЗДІЛ 3. ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ САМООЦІНКИ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ У НЕБЛАГОПОЛУЧНИХ СІМ'ЯХ	37
3.1 Організація дослідження.....	37
3.2 Методи та методики	37
3.3 Аналіз результатів дослідження.....	39
Висновки до розділу 3	43
РОЗДІЛ 4. ПРОГРАМИ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОРЕКЦІЇ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ В НЕБЛАГОПОЛУЧНИХ СІМ'ЯХ	46
4.1 Програма психолого – педагогічної корекції самооцінки дітей молодшого шкільного віку у неблагополучних сім'ях.....	46

4.2 Рекомендації для батьків та педагогів щодо психолого-педагогічної корекції самооцінки дітей молодшого шкільного віку у неблагополучних сім'ях	55
Висновки до розділу 4.....	70
ВИСНОВКИ.....	71
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	73
ДОДАТКИ	77

ВИСНОВКИ

У сучасному суспільстві сім'ї поділилися на типи, які безпосередньо впливають на розвиток і становлення дитини як особистості. Але негативний вплив на розвиток дитини яскраво виражений у сім'ях, що мають неблагополуччя. Головною функцією сім'ї є виховання дитини. Під час виховання дитина набуває таких якостей, як добро, повага до старших, працьовитість і багато інших. Але неблагополучні сім'ї не займаються вихованням своїх дітей, у зв'язку з чим дитина формується з поведінкою, що відхиляється від норми.

Теоретичний аналіз літератури, присвяченої проблемам формування самооцінки у молодших школярів із неблагополучних сімей, показав таке. Сім'я - головне джерело всіх правильних вчинків на життєвому шляху молодших школярів і є значущим чинником формування його особистості. Засвоєна модель сімейного виховання переноситься з покоління в покоління.

Неблагополуччя в сім'ї тією чи іншою мірою практично завжди веде до неблагополуччя психічного розвитку дитини. Агресивність, лінь, девіантна поведінка, запізнювання соціальної зрілості, невпевненість, низька самооцінка, нездатність встановлювати міцні емоційні контакти тощо. - все це як риси особистості дитини формується внаслідок деструктивних стилів поведінки батьків щодо своїх дітей.

Деякі автори зазначають, що молодшим школярам із нездоровою, нефункціональною індивідуацією властиві відособленість, занурення в себе, імпульсивна поведінка, відторгнення від сім'ї та суспільних норм і потенційна схильність до суїциду. Також встановлено, що чим менше в сім'ї відбувається конфліктів, тим більше дитина просувається у напрямку до психологічної зрілості, тобто розвитку автономії та індивідуалізації. Сім'я - головне джерело всіх правильних вчинків на життєвому шляху дитини і викорінення помилок у вихованні є можливим.

Самооцінка дитини формується в процесі його рівняння на ті моральні цінності та вимоги, які прийняті в колі однолітків. Стійкість самооцінки досягається пошуком схвалення себе і своєї поведінки з боку оточуючих людей.

Емпіричне дослідження показало, що діти з неблагополучних сімей вирізняються нижчим рівнем самооцінки.

За методикою Дембо-Рубінштейн 60% підлітків із неблагополучних сімей мають низьку самооцінку. За методикою Кейрсі всі підлітки з неблагополучних сімей мають занижену самооцінку.

Підлітки із заниженою самооцінкою обирають завдання легші, ніж вони здатні вирішити. Вони не впевнені в собі й тому занадто скромні та сором'язливі в тих ситуаціях, у яких вони реально могли поводитися більш активно. Характеризується боязкістю, мовчазністю, весь час виправдовуються, вибачаються або стають надто "хорошими". У таких підлітків слабка мова, часто пригнічений настрій, вони схильні до самозвинувачення. Часто вживають слова: "не можу", "не знаю".

Отже, сімейне неблагополуччя негативно впливає на формування самооцінки підлітків, що підтверджує гіпотезу нашого дослідження.

Мета роботи досягнута. Завдання, що стояли на початку дослідження, виконано.

